

Základní škola Rychvald, okres Karviná,
příspěvková organizace
Školní 1600, 735 32 Rychvald

Odloučené pracoviště:
Petřvaldská 632, 735 32 Rychvald

MINIMÁLNÍ PREVENTIVNÍ PROGRAM

2018/2019

Zodpovědné osoby:

Školní metodici prevence:

Marie Nováková (1. stupeň ZŠ)

Tomáš Hanousek (2. stupeň ZŠ)

Martina Jaglařová (expozitura Václav)

Obsah

OBSAH	2
ZÁMĚR MINIMÁLNÍHO PREVENTIVNÍHO PROGRAMU ZŠ RYCHVALD	3
ZDŮVODNĚNÍ POTŘEBNOSTI PROJEKTU	3
1. Cíle	3
2. Primární prevence a specifická primární prevence	4
3. Aktivity primární prevence	7
4. Nespecifická primární prevence	8
5. Navržený způsob realizace, metody a formy, jakými budou dílčí aktivity řešeny	8
6. Kontakty s jinými organizacemi	8
ZPŮSOB HODNOCENÍ EFEKTIVITY.....	8
PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ.....	9
1. Cíl.....	9
2. Zajištění programu	9
3. Legislativní východiska	9
4. Základní pojmy	9
5. Znaky šikanování.....	10
6. Upozornění pro rodiče, čeho si mohou všimnout (příklady).....	11
7. Co zahrnuje PPŠ	11
8. Krizový plán školy.....	13
9. Odpovědnost rodičů a školy, jejich vzájemná komunikace.....	14
PŘÍLOHA: DOPORUČENÁ LITERATURA A WEBOVÉ ZDROJE K TÉMATU ŠIKANA.....	15

Záměr Minimálního preventivního programu ZŠ Rychvald

Prioritou a zákonem danou povinností školy je vytváření a udržování bezpečného prostředí, ochrana žáků a jejich zdraví před veškerými formami rizikového chování. Škola respektuje identitu a individualitu každého jedince, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě, přiznává riziko výskytu šikany a v případě jejího vyskytnutí ji bude všemi dostupnými prostředky a bez průtahů řešit.

V primární prevenci naší školy se snažíme nacházet aktivity, kterými bychom předcházeli problémům spojených s rizikovými projevy chování a omezení jejich dopadu na ostatní žáky. Základním principem strategie je výchova žáků ke zdravému a aktivnímu stylu života, k osvojení pozitivního sociálního chování a rozvoje osobnosti. Snažíme se upevňovat morální hodnoty, zvyšovat schopnost žáků činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí.

Neustále se objevuje nevhodné a agresivní chování, proto se snažíme podchycovat a minimalizovat jejich projevy. Mezi žáky dochází k formám nevhodného, agresivního, nepříjemného a někdy až obtěžujícího chování s krátkodobým působením. Školní metodici prevence a všichni pedagogové budou toto chování nadále monitorovat a snažit se mu předcházet.

Zároveň nebude opomíjena problematika celé škály rizikových forem a projevů chování. Mezi možná nebezpečí, na která je preventivní program zaměřen, patří drogové závislosti, alkoholismus, kouření, patologické hráčství, negativní vliv medií (televize, internet, sociální sítě), šikana (kyberšikana), různé formy násilného chování (vandalismus...), otázky rasové snášenlivosti, týrání dítěte a sexuálního zneužívání. Pedagogické aktivity se zaměří také na výchovné problémy, jako jsou např. poruchy chování, záškoláctví apod.

V minulosti jsme řešili zvláště tyto problémy – šikanu, distribuci a požití návykových látek (marihuana, alkohol), nevhodné sexuální projevy na veřejnosti, zanedbávání péče o dítě, neomluvenou absenci, násilné chování a vandalismus. Spolupracovali jsme s OSPOD Bohumín, městskou policií a Policií ČR. Posledně uvedeným problémům budeme i letos věnovat zvýšenou pozornost.

Zdůvodnění potřeby projektu

- krátkodobá realizace primární prevence na školní rok 2018-2019
- zaměření: netolismus, kyberšikana (rostoucí počet případů slovního napadání na internetu, rozesílání a sdílení „nudes“), násilné a vulgární chování ke spolužákům, učitelům i dalším zaměstnancům školy (řešení sporů fyzickým násilím mezi žáky), boj s tabakismem, užívání drog, neomluvená absence, zvýšený zájem o děti ze sociálně znevýhodněného prostředí

1. Cíle

Problémy naší doby se odrážejí na dětech. Navážeme na zkušenosti let minulých.

- zajištění nástěnky pro informovanost žáků, učitelů, rodičů
- podpora pro dotazy žáků do schránky důvěry (elektronická Školní vrba)
- organizace projektových dnů (individuální – v rámci jednotlivých tříd, celoškolské)
- projektový den Ochrana školáka za mimořádných událostí – spolupráce se složkami integrovaného záchranného systému
- přípravy pro oslavy 50. výročí školy
- LVVZ
- výzdoba chodeb školy a rekonstruovaných prostor
- sejmутí dotazníků zaměřených na klima třídy, případnou šikanu v jednotlivých třídách, jejich vyhodnocení
- sociogram v problémových třídách
- vytipování jedinců s problematickými vztahy a práce s nimi, vzájemná spolupráce s výchovným poradcem a/nebo školním psychologem
- výchova k toleranci vůči lidem s odlišnostmi (integrovaní žáci, menšiny, sociálně znevýhodnění)

- vytvoření systému komunikace třídní učitel – výchovný poradce – školní psycholog - preventista, pokračování ve vedení sešitu o žácích se zaměřením na šikanu, drogy, alkohol, kouření, antisociální projevy, záškoláctví a zdravotní stav a zavedení sešitů výchovných problémů v jednotlivých třídách
- různé formy ocenění pozitivních projevů žáků
- vytvoření nabídky seminářů, zaměřením na komunikaci a zlepšování vzájemných vztahů
- pravidelný systém dotazování se na efektivitu těchto akcí, spokojenost s nimi, změn postojů
- organizace neformálních setkání pedagogů mezi sebou – např. posezení před Vánoce, před koncem školního roku apod.
- stálá aktualizace internetových stránek školy (sekce Poradenství - vložení MPP a Programu proti šikanování)
- beseda pro rodiče o aktuálním tématu primární prevence
- vytvoření nabídky společných akcí pro rodiče, děti a učitele
- doplňovat průběžně knihovnu pro pedagogické pracovníky
- na pracovní poradě seznámit pedagogy s krizovým plánem

2. Primární prevence a specifická primární prevence

a) Pro cílovou skupinu 1 - žáci

a) informační aktivity

1. a 2. ročník

- preventivní program Kočičí zahrada (pro druhé třídy)
- Školní kulturní akce, chování v divadle
- Chování v kolektivu
- Děti v bezpečí (prevence – úrazy, dopravní výchova, interpersonální vztahy)

3. – 5. ročník

- Školní kulturní akce - chování v divadle
- Besedy s Policií ČR nebo OMPA (PPP) na téma bezpečné chování a prevence rizikových forem a projevů chování

6. a 7. ročník

- Preventivní program Unplugged (pro šesté třídy)
- Šikana, drogy - beseda s pracovníkem Oddělení prevence kriminality a protidrogové problematiky MÚ Orlová
- Návštěvy kulturních akcí, výchova žáků ke kulturnímu chování

8. a 9. ročník

- Přednáška, Láska je láska, Stop AIDS
- Volba povolání – beseda s pracovníci PPP, předcházení školní neúspěšnosti

b) aktivity působící na postoje žáků ke zdravému životnímu stylu a k rizikovému chování

1. a 2. ročník

- Pohádky a články v čítance a slabikáři - ochrana před zneužitím dětí cizími lidmi, vzájemné chování lidí, nebezpečí číhající v přírodě i mezi lidmi, slušné vyjadřování, pomoc starým lidem
- Scénky ze života rodiny - vztahy mezi rodiči, sourozenci
- Telefon – umět telefonovat, přivolat pomoc
- Scénky - slušné chování, hygiena, ochrana před cizími lidmi
- Ochrana před rizikovými projevy chování (dále jen RPCH): alkohol a kouření

- Vzbudit zájem dětí o mimoškolní aktivity
- Podpora talentovaných dětí a tolerance vůči lidem s odlišnostmi (viz výše)
- Exkurze do knihovny - trávení volného času
- Výtvarné soutěže zaměřené na prevenci rizikových projevů chování

3. – 5. ročník

- Využití článků v čítance - pomoc druhým, trávení volného času, šikana, alkohol a kouření, možnost scének, komunitních kruhů
- Obec - problém vandalismu, narkomanů - scénky, články v učebnici, vycházky
- Příroda - vztah k přírodě, chování v přírodě - vycházky
- Výtvarné soutěže zaměřené na rizikové formy a projevy chování
- Exkurze do knihovny - trávení volného času
- Tělocvik - zvyšování tělesné kondice, zručnost, obratnost, „útěk“ před agresorem
- Podpora talentovaných dětí a tolerance vůči lidem s odlišnostmi (viz výše)
- Bezpečný pohyb v prostředí internetu

6. a 7. ročník

- Vztahy mezi žáky a učiteli - důvěra, vzájemná pomoc, pravidla třídní komunity
- Včasné řešení výchovných problémů se žáky a rodiči
- Agresivita, vandalismus a xenofobie - komunitní kruhy, v hodinách VO, VČ
- Audiovizuální materiály o problematice prevence rizikových forem a projevů chování, testy na internetu
- Zapojování talentovaných žáků do soutěží a olympiád
- Projekty založené na praktické aplikaci témat vzdělávací oblasti Člověk a společnost (Výchova člověka, Výchova k občanství)
- Začlenění problematiky Přípravy občanů k obraně státu (POKOS) v rámci Výchovy k občanství a projektu OŠMS.

8. a 9. ročník

- Agresivita, vandalismus, xenofobie a šíření stereotypů v důsledku uprchlické krize - komunitní kruhy, besedy (návaznost na tematické plány výše zmíněných předmětů)
- Právní vědomí - trestní řád a zákon – součást tematického plánu Výchovy k občanství
- Patologické závislosti - drogy, počítače, hrací automaty
- Rizikové formy a projevy chování (sebepoškozování, poruchy příjmu potravy, sexuální problematika...)
- Scénky ze života rodiny - vztahy mezi rodiči, sourozenci
- Audiovizuální materiály o prevenci rizikových forem a projevů chování v hodinách VO, VČ, testy na internetu
- Zapojování talentovaných žáků do olympiád a soutěží
- Návštěvy kulturních akcí, výchova ke kulturnímu chování
- Zapojování žáků do mimoškolních aktivit

c) poradenství žákům

- pedagogové (osobní konzultace, třídnické hodiny)
- preventisté (osobní konzultace, konzultační hodiny (pondělí mezi 13:30 – 14:30 hod. na prvním stupni – Mgr. Nováková, pondělí 14:45 až 15:45 hod. na druhém stupni – Mgr. Hanousek, popřípadě dle předešlé domluvy), internetová Školní vrba, zprostředkování pomoci)
- odborníci (interní) ve škole – výchovný poradce, školní psycholog (osobní konzultace, konzultační hodiny – viz web).

- odborníci mimo školu (externí) – PPP Bohumín (psycholog Mgr. Jana Stibůrková), klinický psycholog (Mgr. Martina Pastuchová)

b) Pro cílovou skupinu 2 – pedagogové (ostatní zaměstnanci)

- informační aktivity
  - každodenní komunikace mezi pedagogy
  - pravidelné pracovní porady,
  - informace ze schůzek s OMPA
  - nástěnka, www stránky školy
- působení na postoje a dovednosti pedagogů
  - práce na společných tématech
  - DVPP – v oblasti minimální prevence
  - zájezd
  - přátelská posezení
  - teambuilding (Laser Game, motokáry, apod.).
- poradenství pro pedagogy
  - interní: vedení, ŠMP, VP, ŠP
  - externí: školství, zdravotnictví, sociální oblast, právní (důležité kontakty v příloze č. 10 v ŠPS)

c) Pro cílovou skupinu 3 - rodiče

- informační aktivity
  - konzultace, třídní schůzky, individuální třídní schůzky
  - nástěnky, letáky, brožury, webové stránky, e-mail, ...
  - beseda dle poptávky a možností
  - spolupráce se Spolkem rodičů
- působení na postoje rodičů k RPCH
  - velmi složité
  - vzájemná komunikace, poskytování zpětné vazby
  - příprava akcí školy (Drakiáda, Den otevřených dveří, Pálení čarodějnic, Den dětí,...)
- poradenství rodičům
  - interní: pedagogové – konzultace, zprostředkování pomoci, apod.
  - externě: odborníci z oblasti školství (PPP, SVP), zdravotnictví pediatrie, klinická psychologie, sociální – OSPOD (Orgán sociálně - právní ochrany dětí), NNO (Nestátní neziskové organizace) – oběti trestných činů, domácí násilí, drogy, poruchy příjmu potravy, právní – PČR (Policie ČR), SZ (Státní zastupitelství), PMS (Probační a mediační služba), NPC (Národní protidrogová centrála)

3. Aktivity primární prevence

Plánované programy pro žáky 1. a 2. stupně				
Programy	Besedy dle aktuální nabídky	Policie ČR zdarma	V jednání	PPP
třída				
I. A	ČČK, Děti a bezpečí (1 hod)	-	-	-
I. B	ČČK, Děti a bezpečí (1 hod)	-	-	-
I. C	ČČK, Děti a bezpečí (1 hod)	-	-	-
I. D	ČČK, Děti a bezpečí (1 hod)	Beseda s Policií ČR (1 hod)	-	-
II. A	-	-	-	-
II. B	-	-	-	-
II. C	-	-	-	-
II. D	-	Beseda s Policií ČR (1 hod)	-	-
III. A	-	-	-	-
III. B	-	-	-	-
III. C	-	Beseda s Policií ČR (1 hod)	-	-
III. D	-	Beseda s Policií ČR (1 hod)	-	-
IV. A	-	Rozhodnutí je na tobě! (1 hod)	-	-
IV. B	-	Rozhodnutí je na tobě! (1 hod)	-	-
IV. C	-	Rozhodnutí je na tobě! (1 hod)	-	-
V. A	-	-	-	-
V. B	-	-	-	-
V. C	-	-	-	-
VI. A	Šikana, drogy (2 hod)	-	-	-
VI. B	Šikana, drogy (2 hod)	-	-	-
VII. A	Šikana, drogy (2 hod)	-	-	-
VII. B	Šikana, drogy (2 hod)	-	-	-
VIII. A	-	-	-	Láska je láska (2 hod)
VIII. B	-	-	-	Láska je láska (2 hod)
VIII. C	-	-	-	Láska je láska (2 hod)
IX. A	-	-	-	Stop AIDS (3 hod)
IX. B	-	-	-	Stop AIDS (3 hod)

4. Nespecifická primární prevence

My, pedagogové, musíme dětem ukázat správnou cestu a navést je na vhodné aktivity ve volném čase. Budeme se snažit napomáhat jejich pozitivnímu sociálnímu chování a rozvoji osobnosti a učit je zvýšené odolnosti vůči rizikovým formám chování, ke správným postojům vůči zátěži a problémům.

- Trávení volného času – kroužky (DDM, ZUŠ) – sportovní, technické, taneční, výtvarné, jazykové, hudební, ostatní
- Podpora talentovaných dětí – kroužky (DDM, ZUŠ)
- Exkurze do knihovny - trávení volného času
- Zapojení žáků do mimoškolních aktivit - sportovní organizace (fotbalové kluby – Slavoj, Baník, tenisový klub Sokol), Skautský oddíl Scarabeus, tábory (DDM Rychvald, PS Kamenec Ostrava)
- Akce mimo vyučování – nocování ve škole, kino, divadlo, plavání, bowling, Laser Game...

Časové rozložení aktivit závisí na tematických plánech vyučujících, plánech třídních učitelů a aktuální nabídce.

5. Navržený způsob realizace, metody a formy, jakými budou dílčí aktivity řešeny

- konzultační hodiny (pondělí mezi 13:30 – 14:30 hod. na prvním stupni – Mgr. Nováková, pondělí 14:45 až 15:45 hod. na druhém stupni – Mgr. Hanousek, popřípadě dle předešlé domluvy)
- metody zaváděné přímo ve vyučovacím procesu
- besedy a prožitkové programy, školní, kulturní a tělovýchovné akce
- aktivity mimo vyučování
- poradenská činnost
- řešení některých problémů dle krizového plánu

6. Kontakty s jinými organizacemi

- pracovníci PPP Bohumín, Karviná a Orlová
- Sociální odbor MÚ Bohumín
- Odbor prevence kriminality a protidrogové problematiky MÚ Orlová
- Metodik prevence v poradně
- Policie ČR
- Městský úřad Rychvald
- Místní knihovna Rychvald
- složky IZS
- oslovená sdružení zabývající se prevencí rizikových forem a projevů chování pro poskytnutí besed

Způsob hodnocení efektivity

- kdy: ŠPS – po ukončení platnosti strategie (ve školním roce 2019/20, detailně)
ŠPS – ročně (stručně)
MPP – Závěrečná zpráva o MPP (ročně)
- jak: evidence a srovnávání, zpětné vazby, dotazníková šetření, ankety, rozhovory, schránka důvěry, výskyt RPCH – statistiky, spokojenost
- kdo: minimální preventisté

Program proti šikanování

1. Cíl

Prioritou školy je předcházet výskytu šikanování u žáků školy (případně snížit výskyt šikany), zajistit dostatek informací a zvyšovat odolnost vůči tomuto jevu, poradenství a včasnou intervenci v případě výskytu šikany ve škole, určen pro žáky, pedagogy i rodiče.

2. Zajištění programu

- ✓ Personální zajištění, zodpovědnost: preventivní tým (MP+VP), vedení školy
- ✓ Zajištění informovanosti o tomto programu formou: pracovní porada (ústně), nástěnka sborovny, disk R:\, školní web (písemně)

3. Legislativní východiska

- Metodický pokyn MŠMT k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, čj. 20 006/2007-51
- Metodické doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, čj. 21291/2010-28
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)
- pravidla chování - viz školní řád

4. Základní pojmy

Šikana, projevy, příznaky, (doporučená literatura nacházející se v knihovně VP v příloze č. 1)

• Šikanování

Agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese. **Za určitých podmínek může šikana naplňovat skutkovou podstatu přestupku nebo trestného činu a jako takové může být řešeno v součinnosti s orgány činnými v trestním řízení.**

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. Šikana je zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Vzhledem k tomu, že šikana se v zárodečných fázích vyskytuje v téměř každé škole, je potřeba věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost. Důraz je nutné zaměřit na vytváření dobrých vztahů uvnitř třídních kolektivů, zabývat se jimi ještě před vznikem šikanování. Na prevenci šikany by měli pedagogičtí pracovníci spolupracovat a při řešení jednotlivých případů postupovat podle předem dohodnutých postupů (viz dále).

• Podoby šikany:

- Přímá šikana** může mít podobu **fyzickou** (např. bití, plivání, tahání za vlasy), **verbální** (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo **neverbální** (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).
- Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé

šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.

- c) Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube, facebook, instagram, snapchat, apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních, pohoršujících nebo výhružných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, odesílání a sdílení tzv. „nudes“ (nahých fotografií či videí) výhružné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví, a je-li to nutné, tak i za spolupráce s policií. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.
- d) Šikana zaměřená vůči učitelům: Škola vytváří bezpečné prostředí s atmosférou důvěry, ve kterém je tento druh rizika uznán a pravděpodobnost jeho užití je snižována preventivními mechanismy i intervencí, je-li zapotřebí. Disponuje krizovým plánem řešení šikany namířené proti pedagogům, a to v různých formách (šikana ze strany zákonných zástupců, bossing, mobbing, staffing, aj.). Tyto ani jim podobné formy agrese nebudou tolerovány.

• Znaky šikanování

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá volen do mužstva mezi posledními.
- O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Mívá zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Na těle má odřeny, modřiny, škrábane nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!

2. Přímé znaky šikanování

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívky, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným nebo

pohrdavým tónem.

- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem
- Skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.
- Žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděností, odmítáním učitelům apod.

5. Upozornění pro rodiče, čeho si mohou všimnout (příklady)

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Zvyšuje se nechuť jít ráno do školy, zvláště když dříve mělo dítě školu rádo. Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Ztrácí chuť k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy se vrací nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové - agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu.
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad.
- Zmínky o možné sebevraždě.
- Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody – např. opakovaně říká, že je ztratilo, příp. doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

6. Co zahrnuje PPŠ

a) Preventivní aktivity:

Preventivní programy, náplň předmětů Výchova člověka, Výchova k občanství, třídnické hodiny, vhodně zařazeno do běžných vyučovacích hodin, celoškolské projekty, mimoškolní aktivity (viz strategii, MPP)

b) Postupy školy v případě výskytu šikany:

1. V případě **podezření na šikanování** spolupracuje pedagog s ostatními pedagogy, zajišťuje bezpečné prostředí pro případnou další činnost, zahájí pedagogický pracovník neprodleně zjišťování okolností případné šikany, spolupracuje se školním metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje o případu ředitele školy.

2. Vyšetřování prokázané šikany

a) Scénář pro obyčejnou počáteční šikanu

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany
2. rozhovor s těmi, kteří na šikanu upozornili, a s oběťmi
3. nalezení vhodných svědků
4. individuální, eventuálně konfrontační rozhovory, se svědky (nikoliv konfrontace oběti a agresorů)
5. zajištění ochrany obětem
6. předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru
  - a. rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření)
  - b. rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
7. realizace vhodné metody
  - a. metoda usmíření
  - b. metoda vnějšího nátlaku (výchovní pohovor nebo výchovní komise s agresorem a jeho rodiči)
8. třídní hodina
  - a. efekt metody usmíření
  - b. oznámení potrestání agresorů
9. rozhovor s rodiči oběti
10. třídní schůzka
11. práce s celou třídou

b) Základní krizový scénář pro výbuch pokročilé šikany – Poplachový plán pro tzv. školní lynčování

1. První (alarmující) kroky pomoci
  - a. Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany
  - b. Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí
2. Příprava podmínek pro vyšetřování
  - a. Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy
  - b. Zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi
  - c. Pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře)
  - d. Oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičů
3. Vyšetřování
  - a. Rozhovor s obětí a informátory
  - b. Nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků
  - c. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
  - d. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)
4. Léčba
Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny

7. Krizový plán školy

1. Prvotní reakce školy

- **Okamžitá ochrana oběti** – žáka co nejdříve předat rodičům, kteří budou seznámeni s tím, co se stalo, než se rodiče do školy dostaví, může být tento žák přemístěn dle závažnosti případu do jiné místnosti (kabinet, ředitelna), kde je zajištěn dohled dospělé osoby – vyjádří podporu a pochopení oběti.
- **dohoda o vzájemné informovanosti mezi rodiči a školou** (rodiče – podání příp. zprávy o specializovaném vyšetření žáka, škola – seznamování s průběhem řešení případu)
- **Oddělení agresorů** od kolektivu ostatních žáků ve třídě – bezprostředně po zjištění šikany, aby nemohli ovlivnit svědky.
- **Rozhovory se svědky** (výpovědi všech žáků jsou pečlivě zaznamenány) – zaznamenání výpovědí musí být jasné a přesné. Je nutno zjistit:
  1. Kdo je oběť
  2. Kdo je agresor
  3. Kde šikana trvá
  4. Jakou formou
  5. Jak dlouho trvá
    - Zjištění **poznatků ostatních žáků** ze třídy.
    - Individuální **rozhovory s agresory**.
    - **Zaslání dopisu rodičům aktérů šikany**, aby se dostavili k v určenou dobu k jednání do školy.

2. Seznámení pedagogů školy s případem šikany

- Na mimořádné schůzce svolané ředitelem školy po zjištění všech faktů okolnosti případu jsou **všichni pedagogové seznámeni s celým případem**.
- Jak k případu došlo, jak byl zjištěn, jak se vyšetřuje, jaké výchovné opatření vedení školy navrhuje a **jak se bude dál pracovat s klimatem této třídy**.
- **Pedagogové odsouhlasí výchovné opatření pro agresory šikany**. Z porady je vyhotoven zápis, kde je dohodnut jasný postup školy.
- **Školní metodik prevence následně znovu upozorní všechny pedagogy** na existenci MP MŠMT Čj.: č.j. MSMT-21149/2016, doporučí jej k opětovnému prostudování.
- Vyzve pedagogy, aby využívali např. monitorování chování žáků o přestávkách nejen ve třídách, ale především v odlehlých prostorách areálu školy.
- Při výskytu jakéhokoli náznaku takového chování mají učitelé okamžitě informovat vedení školy a ŠMP či VP.

3. Individuální schůzky rodičů aktérů celého případu (agresorů, oběti)

- **Schůzky rodičů agresorů budou probíhat jednotlivě** za přítomnosti výchovného poradce, školního metodika prevence, příp. zástupce vedení školy, třídního učitele.
- Je vhodné, aby se na schůzku dostavili pokud možno oba rodiče žáka.
- Rodiče jsou seznámeni s celým případem a výchovným opatřením, které bude agresorovi ze strany školy uděleno. **Rodiče žádného z aktérů nejsou do školy zváni, dokud nedojde k prošetření a uzavření případu!**
- **Je zhotoven zápis z jednání**, který obdrží jak škola, tak rodiče. Zápis z jednání je stvrzen podpisem obou jednajících stran.
- **Rodičům je nabídnuto případné specializované vyšetření žáka**. (např. PPP, SVP) Záleží na závažnosti a okolnostech případu.
- Následně proběhne **schůzka s rodiči oběti**, kteří budou také velmi podrobně **seznámeni s řešením případu a s výchovnými opatřeními**, které škola učinila k nápravě situace. Také tito rodiče obdrží podepsaný zápis z jednání.

- **Zúčastnění rodiče budou seznámeni s dalšími postupy školy** v rámci ošetření vztahů mezi žáky ve třídě (odborná pomoc – etoped, uskutečnění dlouhodobého prožitkového programu odbornou institucí pro tuto třídu)

4. Mimořádné třídní schůzky rodičů (důležité je načasování schůzek, po udělení výchovných opatření)

- Je v kompetenci vedení školy, zda **proběhnou třídní schůzky s rodiči** na celé škole, nebo ve třídách, u nichž mohou nastat podobné potíže, či jen ve třídě, v níž se šikana vyšetřovala.
- Na schůzce jsou **rodiče obecně seznámeni s případem**, průběhem vyšetřování a následným ošetřením vztahů např. odbornou institucí.
- Rodiče **jsou seznámeni s přímými a nepřímými znaky šikany**, mají možnost získat kontakty odborných institucí, které se šikanou zabývají, na schůzce může být přítomen odborný pracovník, který zodpoví případné dotazy rodičů.
- **Rodiče jsou ubezpečeni**, že se **škola** snaží tomuto soc. nežádoucímu jevu předcházet a pokud je zjištěn, **umí jej kvalitně vyřešit**.

5. Třídnická hodina pro žáky

- **Žáci školy jsou obecně informováni o případu a vyřešení šikany** na škole, mají možnost formou dotazů ve Schránce důvěry se informovat podrobněji o šikaně.
- Třídními učiteli jsou žákům opětovně připomenuty varianty přímých a nepřímých znaků šikany a to přiměřeně ke svému věku.
- **Jsou opětovně informováni o možnosti kam se obrátit, pokud budou oni svědky nebo obětí šikany** (VP, TU, ŠMP, rodiče, Schránka důvěry, tel. kontakt na krizové linky – nástěnka ve škole.)

6. Návrh nápravných opatření

- **Výchovná opatření: Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele, snížení známky z chování**
- **Realizace individuálního výchovného plánu agresora**
- **Převedení do jiné třídy, pracovní či jiné výchovné skupiny**
- **Doporučení rodičům obětí i agresorů návštěvy v ambulantním oddělení střediska výchovné péče pro děti a mládež (SVP)**
- **V mimořádných případech se užití další opatření:**
  - Doporučení rodičům na **dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP**, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.
  - **Podání návrhu orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení řízení** o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
  - **Vyrozumění policejního orgánu**, došlo-li k závažnějšímu případu šikanování.
- Školské zařízení řeší tuto problematiku na základě opatření ve výchově, systému hodnocení svěřence zařízení popř. programu rozvoje osobnosti dítěte.
- **Oběti i agresoru šikanování se doporučuje nabídnout psychoterapeutickou péči PPP nebo jiného poradenského pracoviště.**
- **Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem**

8. Odpovědnost rodičů a školy, jejich vzájemná komunikace

Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte, mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině. Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře odpovídající stupni vývoje dítěte.

Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a to při přechodném dohledu (tj. podle vyhlášky č. 263/2007 Sb. **při vyučování a v přímé souvislosti s ním**) a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc. Zároveň škole vyvstává ohlašovací povinnost zákonnému zástupci, v případě nutnosti pak také orgánu sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě Policii ČR – povinností školy je odvrátit hrozící nebo trvající nebezpečí, popřípadě oznámit a překazit páchaní trestného činu.

Škola každoročně na první třídní schůzce informuje rodiče o Programu proti šikanování, Školním řádu a činnosti školních metodiků prevence. Rovněž je žákům i rodičům sděleno, že mají možnost použít anonymní e-mailovou schránku důvěry (Školní vrbu), přístupnou z úvodní stránky školního webu.

Příloha: Doporučená literatura a webové zdroje k tématu Šikana

P. Kopřiva:	Respektovat a být respektován (AISIS)
J. Valenta:	Osobnostní a sociální výchova (AISIS)
	Učíme se komunikovat (AISIS)
Z. Šimanovský:	Hry pro rozvoj zdravé osobnosti (PORTÁL)
T. Koten:	Škola? V pohodě (HNĚVÍN)
M. Kolář:	Bolest šikanování (PORTÁL)
P: Říčan:	Agresivita a šikana mezi dětmi (PORTÁL)
H. Kasíková:	Učíme (se) spolupráci spoluprací (AISIS)
P. Kříž:	Kdo jsem, jaký jsem (AISIS)
G. Serfontein:	Potíže dětí s učením a chováním (PORTÁL)
L. a R. Eyrovi:	Jak naučit děti hodnotám (PORTÁL)
Kolektiv autorů:	Minimalizace šikany (Nadace O ₂)

Společenství proti šikaně, www.sikana.org
E-nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz
Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

Kontakty:
Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz
Poradna webu Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz
Internet poradna, www.internetporadna.cz
www.horka-linka.cz
www.napisnam.cz

7. 9. 2018

Vypracovali: Marie Nováková
Tomáš Hanousek
Martina Jaglařová

